

Prøver – Evaluering - Undervisning

Håndarbejde, sløjd og hjemkundskab

2010 og 2011

1. Indledning.....	3
2. Undervisningsbeskrivelserne.....	4
2.1 Håndarbejde og sløjd	4
2.2 Hjemkundskab	5
3. Prøveoplæggene	5
3.1 Håndarbejde	5
To eksempler på prøveoplæg i håndarbejde	6
3.2 Sløjd	7
To Eksempler på prøveoplæg i sløjd	8
3.3 Hjemkundskab	10
4. Orden og overskuelighed i lokalet	10
5. Lærernes forberedelse til prøven	10
6. Afvikling af den praktiske del af prøven	11
6.1 Håndarbejde	11
6.2 Sløjd	12
6.3 Hjemkundskab	13
7. Afvikling af den mundtlige del af prøven.....	14
7.1 Håndarbejde	14
7.2 Sløjd	14
7.3 Hjemkundskab	14
8. Afslutning.....	15

1. Indledning

PEU-publikationerne er en sammenfatning af de tilbagemeldinger, som i alt 5 beskikkede censorer har givet Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen på baggrund af de to seneste års afgangsprøver. Herved kan de erfaringer, der er indhentet gennem prøveafholdelsen, benyttes i forbindelse med tilrettelæggelsen af de fremtidige prøver samt hjælpe lærere med fremtidig planlægning af undervisningen.

Censorerne har i deres afrapportering lagt vægt på de gennemførte prøvers krav, indhold, og udformning samt elevernes besvarelser af de stillede opgaver. Desuden har censorerne vurderet skolernes lokale indretning.

I dette PEU er fagene håndarbejde, sløjd og hjemkundskab behandlet under et. Der er imidlertid medtaget supplerende bemærkninger i relation til hvert fagområde i de tilfælde, hvor det har givet mening.

Mange tak til censorerne for deres medvirken ved de to seneste års prøver og for deres indsendte evalueringer.

2. Undervisningsbeskrivelserne

I undervisningsbeskrivelsen har censor mulighed for at få kendskab til grundlaget for afgangsprøvens afvikling. Det er ligeledes gennem undervisningsbeskrivelsen, at censor kan vurdere, om undervisningen opfylder fagets slutmål. Det er vigtigt, at undervisningsbeskrivelsen opfylder de krav, der er beskrevet i de enkelte fags prøvevejledninger.

Ifølge Kvalitets- og Tilsynsstyrelsens retningslinjer om praktiske og proceduremæssige forhold ved prøveafholdelsen i folkeskolen skal opgaven og undervisningsbeskrivelsen være censor i hænde senest 14 kalenderdage før de sidste 4 timer af prøven.

Det er vigtigt, at læreren og skolen i fællesskab overholder fristen for at tilsende prøveoplæg og undervisningsbeskriver, da censor skal have god tid til at læse det tilsendte materiale. Hvis censor under læsningen af undervisningsbeskrivelserne og prøveoplæggene finder uregelmæssigheder i forhold til slutmålene i Fælles Mål og andre prøvebestemmelser, skal censor kontakte eksaminator for at få afklaret eventuelle problemstillinger.

2.1 Håndarbejde og sløjd

Censorerne har meldt tilbage, at undervisningsbeskrivelserne havde varierende kvalitet i forhold til at afspejle fagets CKF og slutmål.

*En censor skrev i sin evalueringsrapport, at han havde svært ved at vurdere, i hvor høj grad CKF'erne blev afspejlet i prøveoplægget, idet det første hovedområde **Design og produkt** kun lige blev berørt med ordet designproces sammen med omtalen af skitser.*

*Det andet hovedområde **Håndværksmæssige arbejdsområder** blev diskuteret i omtalen af materialer, værktøjer og maskiner.*

*Det tredje og sidste hovedområde **Det samfundsmæssige og kulturelle indhold** havde censor svært ved at knytte kommentarer til ud fra oplægget.*

Censoren skrev endvidere i sin evalueringsrapport, at han 12 dage før censuren endnu ikke havde modtaget noget materiale fra skolen, og derfor kontaktede skolens kontor, som lovede straks at tage kontakt til læreren. Samme dag sendte pågældende lærer prøveoplægget indeholdende en årsplan i stedet for en

undervisningsbeskrivelse. Censor kontaktede læreren telefonisk samme dag og fik afklaret problemstillingerne vedrørende prøven.

2.2 Hjemkundskab

Censorerne skriver i deres evalueringer, at det er svært at gennemskue, om eleverne har været undervist i alle hovedområderne fra Fælles Mål i løbet af skoleåret, idet lærerne ofte beskriver den gennemførte undervisning i temaer – eksempelvis et tema om spansk mad.

Det er censorernes opfattelse, at undervisningsbeskrivelsernes manglende præcision medførte, at det var svært at vurdere hvilke slutmål og CKF'er, der indgik i de enkelte undervisningsforløb samt i det hele taget at vurdere, om undervisningen havde opfyldt de gældende bestemmelser i prøvevejledningen.

Censorerne fik dog en god snak med lærerne både før og efter prøveafholdelsen om diverse mangler samt om fremadrettede løsninger.

3. Prøveoplæggene

Det er væsentligt, at prøveoplæggene er dækkende for faget. Prøveoplæggene skal udformes således, at eleverne:

- Kan blive spurgt i forhold til alle fagets hovedområder
- Kan fremvise deres viden og færdigheder under den praktiske del af prøven.

Prøveoplæggene må imidlertid ikke fremstå så detaljerede, at eleverne fratages muligheden for at vise selvstændighed i planlægningsfasen.

3.1 Håndarbejde

De beskikkede censorer giver i deres tilbagemeldinger udtryk for, at prøveoplæggene på alle skoler var gode, selvom de var lidt forskellige i deres udformning. Censorerne beretter endvidere, at prøveoplæggene var tilpas åbne, således at eleverne kunne udnytte deres faglige viden og færdigheder samt kreativitet inden for rammerne af oplæggene.

Prøveoplæggene lagde op til, at eleverne skulle arbejde med enten en beklædningsgenstand eller en brugsgenstand. Hertil kom et krav om en personlig detalje.

To eksempler på prøveoplæg i håndarbejde

Mode og stil

Vi er omgivet af mode, tendenser, reklamer, musik, smagsoplevelser og mange andre sanseoplevelser. Alt, hvad vi påvirkes og præges af, er med til at gøre os til dem vi er – og med hensyn til beklædning skaber vi mere eller mindre bevidst vores egen stil. Sommeren står snart for døren, og foran venter ferien og forhåbentlig en dejlig sommer. Du skal nu i gang med at designe og fremstille en beklædningsdel eller tilbehør til din sommergarderobe.

- 1) Fordyb dig i det udleverede inspirationsmateriale og suppler gerne med egne blade, internettet, musikvideoer eller andet, hvor du kan finde inspiration.
- 2) Bestem dig for hvilken style (fx bluse, kjole, bukser, shorts, tasker osv.) du gerne vil lave.
- 3) Lav en indsamling af ideer, som du lader dig inspirere af. Din indsamling skal på en eller anden måde være en del af din præsentation til prøven den d. 9. juni (fx planche, collage, PowerPoint eller anden form for præsentation/dokumentation)
- 4) Tegn min. 3 skitser med forslag ud fra din indsamlede inspiration.
- 5) Udvælg den skitse du vil arbejde videre med og gør den mere detaljeret (fx specielle detaljer, effekter, tryk, broderi, farver, materialeklip osv.)
- 6) Mønstret fremstilles (ud fra en grundform, snitmønster eller på anden måde). Klip stoffet ud og sy modellen op med alle detaljer.

Hele arbejdsprocessen vurderes. Det kan være ok, at den endelige model ikke er 100 % færdiggjort, når blot den videre arbejdsproces kan beskrives.

”Du skal på badeferie! Sy noget til kufferten”

Du skal på badeferie, så du skal sy dig en strandtaske eller et par shorts.

Strandtasken/shortsene skal kunne bruges både om dagen på stranden og på eventuelle udflugter.

Både strandtasken og shortsene skal udsmykkes i en eller anden form, så de får dit eget personlige udtryk.

Tasken og shortsene skal have en eller anden form for lomme.

Der vil i bedømmelsen af dine præstationer blive lagt vægt på:

- Din planlægning af arbejdet, fremgangsmåden i arbejdet og løsningen af opgaven.
- Din brug af redskaber og værktøj samt dit valg af materialer.
- Din viden om redskaber og de teknikker du vil bruge.
- Produktets udseende og kvalitet.

De sidste 4 timer af prøven vil censor og din lærer være til stede. Du vil her blive spurgt om de valg, du gør undervejs, og om hvordan du arbejder med opgaven.

Alle hjælpemidler må anvendes.

3.2 Sløjd

De beskikkede censorer giver i deres tilbagemeldinger udtryk for, at prøveoplæggene på alle skoler var gode, selvom de var lidt forskellige i deres udformning. Censorerne beretter, at prøveoplæggene var tilpas åbne, således at eleverne kunne udnytte deres faglige viden og færdigheder samt kreativitet inden for rammerne af oplæggene.

En censor skriver i sin afrapportering, at det modtagne prøveoplæg var formuleret på en sådan måde, at eleverne hurtigt blev sporet ind på, hvad opgaven gik ud på. Med overskriften ”A’la Bonderøven” blev eleverne med det samme klar over, at genbrug/ressourcebevidsthed var grundpillen i dette oplæg. Oplægget gav eleverne mulighed for at vise færdigheder og kundskaber i forhold til flere af hovedområderne, men

censoren vurderede, at hovedområdet Design og Produkt i denne opgave var begrænset til at handle om at finde kreative løsninger på det problem/den skade, som den pågældende genstand "led" under.

I øvrigt havde læreren kun i meget lille omfang omtalt egentlige krav til løsning af opgaven. Det havde været hensigtsmæssigt, hvis læreren havde hjulpet sine elever ved at beskrive, hvad der havde betydning for bedømmelsen. På den måde kunne læreren give eleverne nogle pejlemærker i forhold til den senere karakterfastsættelse.

To Eksempler på prøveoplæg i sløjd

Produkt til en kolonihave

"Du skal forestille dig, at dine forældre (...) har købt en kolonihave med et lille havehus.

Du skal lave én eller flere ting, der vil kunne bruges sådan et sted. Det kan være ting, som kan bruges i haven eller huset eller ting, der mere er til pynt som fx en havelampe, en grill, et foderbræt, en redekasse, en skål, en havelåge eller et spil til haven.

Du skal selv planlægge, hvad du skal lave, og hvordan du vil lave det. Overvej hvilke materialer du skal bruge, og hvilket værktøj du vil benytte.

Tænk også over dine begrundelser for de valg du træffer både i starten og undervejs i forløbet. For at finde inspiration må du kigge i "gør-det-selv"-blade, brochurer fra havecentre, byggemarkeder o.l. eller søge på nettet.

Der vil i bedømmelsen af din præstation blandt andet blive lagt vægt på:

- din planlægning af arbejdet og løsningen af opgaven
- din brug af redskaber og værktøj og dine valg af materialer
- din viden om anvendte teknikker samt produktets udseende og kvalitet.

Nyanskaffelse til ungkarlehyblen

Du skal lave en reol, et bord, en peberbøsse eller noget andet, der er uundværligt for dig i dit hjem den dag, du flytter hjemmefra.

Prøven afholdes med 4 lektioner over to dage. De sidste 4 timer er censor tilstede.

Inden du går i gang med at designe dit projekt, skal du overveje følgende punkter:

1. Hvad kan jeg lave, som jeg ikke kan undvære i mit eget hjem?
2. Hvilken slags materialer skal indgå i produktionen?
3. Hvor stor eller lille skal ”tingen” være?
4. Hvordan bruger jeg bedst de otte klokketimer, jeg har til rådighed?

Efter disse overvejelser skal du:

1. fremstille en skitse på ternet papir.
2. sætte hovedmål på tegningen, så du kan arbejde efter den. Kopi af tegningen sendes til censor
3. tage hensyn til hvilke materialer, du vil anvende
4. sikre dig, at materialerne forefindes eller få dem bestilt af mig (læreren)
5. vurdere, ud fra din påtænkte model, at tiden kan slå til, og at du på den anden side ikke har for meget tid
6. huske, at I er flere om at bruge værktøj og maskiner, så I er nød til at rette jer ind efter hinanden
7. vide at du må anvende materialer og teknikker fra både træ- og metallokalet og fra smedjen
8. anvende mindst tre teknikker
9. vide, at de maskiner, som du er vant til at bruge, må du også anvende ved prøven.

Du kan ikke påregne at kunne overfladebehandle i de fire timer, censor er til stede. Censor vil helt sikkert snakke med dig om din opgave.

NB: Ved prøvens bedømmelse vil der blive lagt vægt på:

- slutresultatet – designet
- arbejdets tilrettelæggelse (også tegning/skitse)
- hvordan bruges værktøj og maskiner
- orden på arbejdspladsen.

Skitse og overslag over materialeforbrug afleveres 12 dage før prøven.

Disse to prøveoplæg er til trods for deres forskellighed begge af høj kvalitet, idet de begge to giver eleverne mulighed for at vise deres evne til problemløsning ud fra en given opgave. Begge prøveoplæg lever ligeledes op til de fag-faglige krav, som omtales i Fælles Mål.

3.3 Hjemkundskab

De beskikkede censorer har på de besøgte skoler konstateret, at prøveoplæggene har haft en tendens til primært eller alene at tage udgangspunkt i CKF'erne Mad, måltider og livskvalitet og Fødevarer og håndværk. Fagets tredje kundskabs- og færdighedsområde (Forbrug, miljø og ressourcer) har til gengæld været underprioriteret.

Hjemkundskab er ligesom skolens øvrige fag et alment dannende fag, og derfor skal fokus ikke kun ligge på elevernes evner til at tilberede mad. Eleverne skal i lige så høj grad kunne sætte faget ind i en samfundsmæssig sammenhæng, hvor de kan vise, at de både kan tage stilling og begrunde deres synspunkter som forbrugere.

4. Orden og overskuelighed i lokalet

Når eleverne i undervisningen og ved en prøveafvikling møder et faglokale med god orden, signalerer det til eleverne, at læreren tager faget alvorligt – dette har en afsmittende virkning på eleverne. Oprydningssituationen bør være en helt naturlig del af elevernes tilgang til faget.

Censorerne beretter, at de i alt overvejende grad mødte faglokaler med god orden og overskuelighed.

5. Lærernes forberedelse til prøven

Det er vigtigt, at lærerne på forhånd sætter sig ind i de gældende bestemmelser for prøven i det enkelte fag. Hvis læreren er usikker på udformningen af f.eks. prøveoplæggene, er det vigtigt, at prøveoplæggene i god tid sendes til censor, så begge parter har mulighed for at sætte sig ind i materialet og på denne baggrund udveksle holdninger og synspunkter i forhold hertil. Censorrollen omfatter mange opgaver, herunder situationer hvor man må bistå en lærer med råd og vejledning, hvis denne er usikker på gældende regler og

bestemmelser. Censorerne kommer rundt på en række skoler i hele landet og ligger derfor inde med megen erfaring, som via rettidig dialog forud for prøverne kan bringes i spil.

Censorerne udtrykker tilfredshed med lærernes tilrettelæggelse af prøven. Lærerne havde i overvejende grad forberedt sig godt, og de rette faciliteter og materialer var til stede under prøven.

6. Afvikling af den praktiske del af prøven

Læreren har som led i undervisningen forud for prøven en vigtig opgave i at afmystificere prøven. Eleven skal forberedes til at tænke prøven som en positiv oplevelse, hvor lærer og censor kun er interesserede i at hjælpe eleven til et godt resultat - uden dog at bidrage med støtte, som påvirker bedømmelsen. Jo bedre elevernes kendskab er til prøveafholdelsen og prøvekrav, jo mere vil eleverne kunne holde fokus på deres håndværksmæssige proces og produkt.

Det er også vigtigt, at der i undervisningen er fokus på elevernes bevidsthed om tidsforbruget i forbindelse med en opgave. Den enkelte elev skal være indstillet på at arbejde med et vist tempo og skal endvidere kende egen håndværksmæssige formåen, så det er muligt at bedømme et produkts sværhedsgrad.

Mange elever tilkendegiver, at de ved de praktiske prøver ikke er så anspændte, fordi de kender deres egen håndværksmæssige evner og opgavens mål. Der er ingen ”skjulte fælder”.

6.1 Håndarbejde

Generelt var der tilfredshed med elevernes forberedelse fra censorernes side. På flere af skolerne havde eleverne fremstillet en præsentation af deres valgte opgave ved hjælp af plancher, foldere med illustrationer, papmodeller og billeder. Derudover havde de fremstillet en deltageret arbejdsbeskrivelse som de støttede sig til under 4 timers prøven.

Det var lidt forskelligt, hvor meget hjælp eleverne skulle have undervejs. Men generelt var eleverne meget selvhjulpne og behøvede derfor ikke hjælp fra hverken censor eller lærer.

Der var forskel på, i hvilket grad eleverne nåede at blive færdige med deres opgaver. Hos de fleste elever passede tidsforbruget fint med opgavens omfang, men hos et mindre antal elever manglede få detaljer ved det endelige slutprodukt. Disse elever måtte så ved den efterfølgende mundtlige del af prøven redegøre for, hvordan de ville have færdiggjort deres produkt, hvis de havde haft mere tid.

6.2 Sløjd

En censor skriver i sin evalueringsrapport, at omdrejningspunktet hos alle elever var essen, som hver elev var omkring. Enten blev der smedet en pilespids, en kniv eller et bestiksæt. Derudover var censor vidne til elever, der også fremstillede buer i hasselkæppe og/eller drejede skåle i vådt træ. En enkelt elev fremstillede en lille vandmølle inspireret af et museumsbesøg.

Generelt var der tilfredshed med elevernes forberedelse fra censorernes side. Der var meget stor forskel på, hvor meget hjælp den enkelte elev havde brug for.

Flere af eleverne udviste eksempelvis manglende indsigt og fornemmelse for materialets egenskaber, når de stod ved essen og flere gange måtte eksaminator hjælpe nogle elever i et omfang, så det havde betydning for voteringen. Samtidig er der dog flere eksempler på, at eleverne også var gode til at hjælpe hinanden, når blot det drejede sig om f.eks. at holde ved et stykke træ eller lign.

De fleste af eleverne nåede at blive færdige med deres ting, og censorerne mener samstemmende, at de havde gode muligheder for at afdække de enkelte elevers kompetencer.

På en af prøveskolerne fortalte lærerne censor, at en af eleverne var meget spændt og også lidt nervøs over det at gå til prøve. Han ville rent faktisk slet ikke ind i prøvelokalet den dag, censor mødte op. Det lykkedes dog de to lærere at få ham overtalt.

Censor startede med at fortælle eleverne, hvem han var og gjorde meget ud af at afdramatisere sin tilstedeværelse. Eleverne var opsatte på at komme i gang og vidste straks, hvad de skulle gå i gang med. 3 af de 4 elever arbejdede ihærdigt og vedholdende under hele forløbet. Derimod var der ikke meget skub i den tidligere omtalte elev. Han forsøgte 4-5 gange at forlade lokalet. Problemet omkring denne elev var blandt andet, at han mere eller mindre allerede var færdig med sin opgave. Der var kun lidt langsdrejning og malearbejde tilbage. Censor fik ca. midtvejs i forløbet overtalt den pågældende elev til at vise, hvordan han

havde lavet en krog, som manglede på den reparerede kultivator. Det gav censor et bedre grundlag for at bedømme elevens faglige standpunkt, selvom han kun i begrænset omfang havde set pågældende elev i arbejde.

6.3 Hjemkundskab

Generelt var der tilfredshed med elevernes forberedelse fra censorernes side. Men censorerne melder også tilbage, at flere elever mistede overblikket forskellige steder i prøveforløbet. Desuden fik flere elever ikke vist egne færdigheder i forbindelse med arbejdet i et køkken.

En elev havde afleveret en fin ingrediensliste til censor, men på prøvedagen viste det sig, at næsten alle ingredienserne var købt færdigproducerede fra det lokale supermarked og kun skulle opvarmes på den ene eller den anden måde. Sådan en tilgang til prøven gav ikke censor indsigt i elevens håndværksmæssige færdigheder, og i sådan et tilfælde må læreren vejlede eleven mere uddybende i, hvilke krav der stilles ved prøven.

Det var forskelligt, hvor meget hjælp eleverne behøvede undervejs. Nogle elever udviste usikkerhed i forbindelse med opskriften, fremgangsmåden eller en tilberedningsmetode.

De fleste af eleverne nåede at blive færdige med at tilberede maden, men nogle blev alt for hurtigt færdige med maden – op til 20 minutter før prøven skulle afsluttes. Maden skal serveres ved rette temperatur, for at elevens udbytte af arbejdsindsatsen kan fremstå så positivt som muligt. Derfor må maden kunne færdiggøres med en margin på op til fem minutter.

7. Afvikling af den mundtlige del af prøven

For at understøtte den mundtlige del af prøven er det vigtigt, at læreren i den daglige undervisning træner eleverne i at sætte ord på deres handlinger i arbejdsprocessen, så eleverne bliver bedre til at reflektere over og forklare deres egen praksis. De elever, som har svært ved at formulere sig mundtligt, har ofte mange gode idéer og tanker om egne produkter og egen praksis, men har pga. nervøsitet omkring prøvesituationen svært ved at redegøre for arbejdsprocesserne.

7.1 Håndarbejde

Censorerne beretter, at eleverne var gode til at beskrive og begrunde deres valg af teknikker og materialer i forbindelse med deres opgave. Disse tilbagemeldinger viser, at lærerne er gode til få eleverne til at italesætte deres designprocesser, og at eleverne anvender deres faglige viden om teknikker og materialer i deres design.

7.2 Sløjd

Flere elever havde store problemer med den mundtlige del af prøven, men eleverne var meget åbne og forsøgte så godt de kunne at sætte ord på deres arbejdsprocesser i forhold til f.eks. værktøjer, maskiner og materialer.

7.3 Hjemkundskab

Censorerne beretter, at en del elever havde svært ved at benytte en præcis fagterminologi, men at de med hjælp fra læreren kunne redegøre nogenlunde for deres praktiske arbejde. Når det kom til at perspektivere deres praktiske præstation i forhold til miljø- og sundhedsspørgsmål, havde en stor del af eleverne svært ved at forholde sig til dette. Her var der behov for en del støttende spørgsmål, for at eleverne kunne svare.

8. Afslutning

Generelt har der været stor tilfredshed med prøveafholdelsen blandt de beskikkede censorer. Skolerne har egnede lokaler og materialer til prøveafholdelsen, og elevernes motivation og arbejdsindsats under prøvernes såvel praktiske som mundtlige del har i overvejende grad været tilfredsstillende.

Undervisningen lægger alle steder stor vægt på elevernes håndværksmæssige færdigheder, mens elevernes teoretiske viden nogle steder har været underprioriteret i både undervisning og prøveoplæg.

Lærerne havde i overvejende grad fremstillet gode prøveoplæg og gode undervisningsbeskrivelser, der kom rundt om fagets Centrale Kunds-kabs- og Færdighedsområder. Enkelte lærere mangler overblik over, hvad det reelt kræver at udarbejde gode prøveoplæg og undervisningsbeskrivelser, og endvidere hvordan alle CKF'er bliver dækket i undervisningen. Den fornødne viden om kravene ved prøverne kan indhentes på Kvalitets- og Tilsynsstyrelsens hjemmeside ved at søge på prøvevejledninger (www.ktst.dk). Desuden henvises til Fælles Mål for så vidt angår krav til og vejledning vedrørende undervisningen.

Det er også muligt at kontakte fagkonsulenten – find aktuelle oplysninger herom på fagkonsulentens hjemmeside på EMU.dk eller fagkonsulentens konference på Skolekom for henholdsvis håndarbejde, sløjd og hjemkundskab.